

Sait Faik Abasıyanık ve Balıkçılar

Balıkçının Ölümü

Deniz kenarından dünyaya bakıyorum. Parmaklarımda pul, avucumda sedef, etrafımda balık kokusu.. Bir adanın arkasında sobasını yakmış bir şehrin dumanı, bir adanın arkasında sobasız bir pencerenin buzunu kazıyorum. Gökyüzü beyazdan, siyahtan sayılabildiğim dört kırık renk bulutunu götürüp getiriyor. Nerede insanlar?

Her zaman son soru bu! Nerede insanlar? Balıklar mı, kahvedeler mi? Sonra bütün dünyaya doğru kayan bu düşünce bulutu iki renkli bir ebem kuşağını ufku bir ucundan öteki ucuna getiriyor. İnsanlar orada.. Biri mesut öteki saadet peşinde, hangi dünya içinde bulunsak bir başka dünyanın var olabileceğini düşünüyoruz. Hepimiz başka türlü. Göğün bir tarafı mavi, mavi.. Bir tarafı siyah, ya siyah, ya mavi, ya ölesiyer güler, ya yaşayısıya üzülerek..

Deniz kıyısına ördekler mi gelmez? Deniz kıyısında martılar mı uçmaz? Deniz kıyısına sandallar mı yavaşmaz? Deniz kıyısına balıklar mı sürünmez?

Otuz sekiz kulaçta yatan kuzu gibi stavitleri balıkhaneye gönderen balıkçının hiç kimsesi yoktu. Kafayı tütsülerdi, sandalında yatardı. Bir sabah, güzel bir kış sabahı istakoz ağlarını çekmek üzere sandalına atladı. Öğleye doğru bu motor sularda iki tarafına sarhoş sarhoş sallanan sandalda balıkçıya ağın yarısı elinde baygın buldu. Gözlerini açtı. Balıkçı,

- Bu dünya kime kalmış ki balıkçıya kalsın -dedi. Gözünü kapadı. Elbetteki bir daha açmamak üzere.

Kahvede balıkçının son sözlerini yoran yorana idi. Issız deniz kenarında insan büyük şehirleri, büyük şehirlerin sobasını, sobasızlığının düşüncelerini düşünüyor, kurumuşa dönüyor. Hakikat çirli çiplak, avuçlarında zil, ellerinde darbuka sert rüzgârlarıyla geliyor. Bir mavilik, bir açıklık bir hüriyet hasreti kayalar döven dalga gibi kafama doğuyor.

Şimdi her şeyi anlıyorum gibisine geliyor insanın. Bir hain akıllılar grubu poyrazda gülüyor, burnuna gülüyor adanın, tepesini attırıyor adanın. Sonra esmiyor mu bir hınzır, bir budala, bir sersem lodos... Ver anasını ediyor.. düşünceyi.. Sürükleniyor kafamda her şey, balıkçılar yumuşuyor olta esniyor, iğneden yem düşüyor. insan istakoz ağlarını denizden çeken balıkçı misâli gevşiyor, gözlerini yarı yarıya ölümler gibi uykuya kapamadan: Kimsede kalmadı bu dünya ki balıkçıya kalsın... diyor.

Ama biliyorum ki bugün kafalarımızda sert rüzgârlar kara bulutlarıyla durmadan estiği zaman deniz kıyılarına hep sert balıklar gelecek. Lodosların gevşetemediği etleriyle bu sert balıklar, balıkçıya gözlerini kapatırken hep birden, bütün gibi, tatlı, sert şarkılar söyleyecekler. Balıkçı belki ölümler içinde bir şeyler söylemek bir şeyler söylememek, duymamak, duyurmamak, bir iş bitirmek gibi şeyler bulunan garip lafından çayacak. Eskiden kral öldüğü zaman bağırıkları gibi bir balıkçı yaşadı, Öldü, yaşasın öteki balıkçılar diyecek. 1.6.1954

Dülger Balığının Ölümü

Hepsinin gözleri güzeldir. Hepsinin canlıyken pulları kadın elbiselerine, kadın kulaklarına, kadın göğüslerine takılmağa değer. Nedir o elmaslar, yakutlar, akikler, zümrütler, şunlar bunlar?...

Mümkün olsaydı da balolara canlı balık sırtlarının yanar döner renkleriyle gidebilselerdi bayanlar; balıkçılar milyon, balıklar şan ü şeref kazanırdı. Ne yazık ki soluverir ölümler, öyle ki, büzülmüş böceklerle döner balık sırtının pırıltıları. Benim, size ölümünü hikâye edeceğim balığın öyle parıltılı, yanar döner pulları yoktur. Pulu da yoktur ya zavallının. Hafifçe, belirsiz bir yeşil renkle esmerdir. Balıkların en çirkinidir. Kocaman, dişsiz, ak ve şeffaf nâylandan bir ağız vardır: Sudan çıkar kırmaz bir kanış açılır. Açılır da bir daha kapanmaz.

Vücudu kirlice, esmer renkte demiş miydim?

Rum balıkçıların hrisopsaros -Hristos balığı- dedikleri bu balık, vaktiyle korkunç bir deniz canavarı imiş. İsa doğmadan evvel, Akdeniz'de dehşet salmış. Bir Finikeli denize düşmeye görsün! Devirdiği Kartacalı çektirmesinin, Beni İsrail balıkçı kayığının sayısı sayılamamış. Keser, biçer; doğrar, mahmuzlar; takar, yırtar; koparır atar; çeker, parçalar. Akdeniz'in en gözü pek; insandan, hayvandan, fırtınadan, yıldırımdan, belâdan, işkenceden yılmaz korsanı, dülger balığının adından bembeyaz kesilmiş.

İsa, günlerden bir gün, deniz kenarında gezinirken sandallarını büyük bir korkuyla bırakıp kaçan balıkçılar görmüş. "Ne oluyorsunuz?" diye sorunca balıkçılara; "Aman" demişler balıkçılar, "elâman! Elâman bu canavardan! Sandalımızı kırdı, arkadaşlarımızı parçaladı. Hepsinden kötüsü, balık tutamaz olduk, açlıktan kırılız."

İsa, yalınayak, başı kabak, dülger balıklarının yüzlercesinin kaynaştığı denize doğru yürümüş. En kocamanını, uzun parmaklı elleriyle tutup sudan çıkarmış. İki elinin başparmağı arasında sımsıkı tutmuş, eğilmiş, kulağına bir şeyler söylemiş...

O gün bu gündür dülger balığı, denizlerin görünüşü pek dehşetli, fakat huyu pek uysal, pek zavallı bir yaratıdır. Birçok yerlerinde çiviye, kesere, eğriye, kerpetene, destereye, eğeye benzer çıkıntılar, kemikle kılçık arası dikenleri vardır. Dülger balığı adı ona bunlardan ötürü takılmış olmalı.

Belki de balık, hâlâ suda, derinliklerde bulunduğunu sanıyordur. Karnı tok, sırtı pektir. Akşam almıştır. Denizin dibinin kumları gıcıklayıcıdır. Alttı, dişli yumurtaları, üstte erkek tohumları sallıyor, sallıyor, sallıyor. Vücudunu bir şehvet anı sarmıştır...

Birdenbire dehşetli bir şey gördüm: Balık tuhaf bir şekilde, ağır ağır ağarmağa, rengini atmağa, hem de beyaz kesilmeğe giden bir hal almağa başlamıştı. Acaba bana mı öyle geliyor? Sahiden rengini mi atıyor? Demeye, dikkatli bakmağa lüzum kalmadan, yanılmadığımı anladım.

Kenarları süsleyen zarları oynu çabuklaşmağa, balık da, git gide, saniyeden saniyeye pek belli bir halde beyazlaşmağa başladı. İçimde dülger balığının yüreğini dalduran korkuyu duydum.

Bu, hepimizin bildiği bir korku idi: Ölüm korkusu. Artık her şeyi anlamıştı. Denizlerin dibini bitmişti.. Ne akıntılara yası vücudunu bırakmak, ne karanlık sulara, koyu yeşil yosunlara gömülmek...

Ne sabahları birdenbire, yukarıdan derinlere inen, serin aydınlıkta uyanırmak, günün mavi ve yeşil ayunları içinde kuyruk oynatmak, habbeler çıkarmak, yüze doğru fırlamak.. Ne yosunlara, canlı yosunlara yatmak, ne akıntılarla âletlerini yakamozlara takarak yikanmak, yikanmak vardı. Her şey bitmişti:

Bütün bu alat ü edavatın dört yanını, şeffaf nâylandan diyebileceğimiz işlemeli bir zar çevirmiştir. Kuyruğa doğru bu ince zar azıcık kalınlaşır, rengi koyulaşır, bir balık kuyruğunun biçimini alır.

Oltaya tutuldu muydu dünyasına, sulara küsüverir. Nasıl bir korku içine düşer kimbilir? Onun için dünya bomboştur artık. Oltadan kurtulsa da fayda yoktur. Suyun yüzüne yamyası serilir. Kocaman gözleriyle insana mahzun mahzun bakar durur. Sandala aldığınız zaman dakikalarca onun sesini işitirsiniz. Ya, sesini! Bir o, bir de kırılmaç balığı sandalda ölüncüye kadar ikide bir feryada benzer, soluğa benzer acı bir ses çıkarır. İnce zardan ağızını bir kere ağızlarına vurmasın, küstüğünün resmidir dülger balığının.

Bir gün, balıkçı kahvesinin önündeki; yarısı kırmızı, yarısı beyaz çiçek açan akasyanın dalına asılmış bir dülger balığı gördüm. Rengi denizden çıktığı zamandı. Yalnız aletlerinin etrafını çeviren incecik, ipekten bile yumuşak zarları titreyip duruyordu. Böyle bir aynama hiç görmemişim. Evet, bu bir ayıydı. Bir kere suyuza alışmağa görsün. Onu canavar haline getirmek için hiç bir fırsatı kaçırmayacağız.

Bir görünmez iç rüzgârının oyunuydu. Vücutta, görünüşte hiçbir titreme yoktu. Yalnız bu zarlar zevkli bir ürperişle tatlı tatlı titriyorlardı. İlk bakışta insana zevkli, eğlenceli bir şeymiş gibi gelen bu titreme, hakikatte bir ölüm dansıydı. Sanki dülger balığının ruhu, rüzgâr rüzgâr, bu incecik zarlardan çıkıp gidiyordu; bir dirhem kalmamışçasına.

Hani bazı yaz günleri hiç rüzgâr yokken, deniz üstünde bir meneviş peydahlanır. İşte böyle bir cazip titremeydi bu. İnsanın içini zevkle, saadette dalduruyordu. Ancak, balığın ölmek üzere olduğu düşünülürse, bu titremenin anlamı hafifçe acıya yorulabilir. Ama insan, yine de bu anlam'a almamağa çalışıyordu. Belki de bu, harikulâde tatlı bir ölümdür.

Dülger balığının ölüm halini uzun sürüyor. Sanki balık su hava dediğimiz gaz suya alışmağa çalışmaktadır. Hani biraz dışını sıkırsa, alışması mümkündür gibime geldi.

Bu iki saat süren ölüm halini, dört saate, dört saati sekiz saate, sekiz saati yirmi dörde çıkardık mıydı; dülger balığını aramızda bir işle uğraşırken görüvereceğiz sanıyorum.

Onu atmosferimize, suyuza alıştırdığımız gün, bayramlar edeceğiz. Elimize görünüşü dehşetli, korkunç, çirkin ama, aslında küser huylu, pek sakın, pek korkak, pek hassas, iyi yürekli, tatlı ve korkak bakışlı bir yaratık geçirdiğimizden böbürlenerek onu üzme için elimizden geleni yapacağız.

Şaşırarak, önce katlanacak. Onu şair, küskün, anlaşılmayan biri yapacağız. Bir gün hassaslığını, ertesi gün sevgisini, üçüncü gün korkaklığını, sükûnunu kötülecek, canından bezdireceğiz. İçinde ne kadar güzel şey varsa hepsini, birer birer söküp atacak.

Acı acı sırtarak İsa'nın tuttuğu belinin ortasındaki parmak izi yerlerini, mahmuzları, kerpeteni, egesi, testeresi ve baltasıyla kazıyacak. İlk çağlardaki canavar halini bulacak.

Sinağrit Baba

"Cehennem Nişanı"nda beş sandaldık. Güzel bir Ocak akşamı. Hava lodos. Denize kırmızı rengin tülüsü yayılmış. Çok kaynamış ilhamur rengindeki hayvan, geniş, ölü dalgalılar. Sandallar ağır ağır sallanıyor, oltalar bekliyor, insanlar susuyor.

Otuzsekiz kulaç suyun altındaki derin sessizliğe, dibindeki dallı budaklı kayalara yedi rengin en koyusu girer mi simdi. Sinağrit baba dönermi avdan. Pınl pınl, eleğimsağa rengi pullarıyla ağır ağır, muhteşem, bir ilkçağ kralı gibi zengin, cömert, asil ve zalim mantosu ile dolayın ki kimbilir. Altunu, zümrüdü, incisi, mercanı, sedefi lacivertlerin içinde yapıp yapıp sönen sarayını özlemiş acele mi ediyordur.

ağrit baba ömründe konuşmamış, ömrü boyunca evlenmemiş, ömrü boyunca yalnız yaşamış. Onun kovduğunda zümrüt pencereden ne facialar seyretmiştir. Sinağrit baba ne oltalar koparmıştır.

Bu akşam kimin oltasını seçmeli de artık bitirmeli bu yorucu ömrü. Daha her yeri pınl pınlken, mantosu sırtında iken; dahi eti mayoneze gelirken bitirmeli bu ömrü. Sonra hesapta bir gün pis bir "Vatos"un bir sırtı renksiz, yapışkan ve parazitli bir canavarın dişine bir tarafını kaptırmak var. İyisini muhteşem bir sofraya kurmalı bu zaferle dolu ömrün sonunu beyaz şarapla, suların üstündeki başka dünyada yaşayan bir kullı mahluka (yaratığa) kendisini teslim etmeli.

Sinağrit baba oltalardan birini kokladı. Bu balıkçı Hristo'dur; kusurlu adam. Gözü açtır onun. İçinden pazarlıkları. Evet, o fikradır ama kibirli değildir. Sinağrit baba fıkralıkta gururu sever, öteki oltaya geçti. Kokladı. Bu balıkçı "Hasan" dir. Geç. Cart curt etmesine bakma! Korkaktır. Sinağrit baba cesur insanlardan hoşlanır. Bir başka oltaya baş vurdu. Balıkçı Yakup iyidir, hoştur, sevimlidir, edepsizdir, küllühanidir. Ama kışkırtıcı. Kışkırtıcı sevmez Sinağrit baba. Geç. Şu olta, hasisin tuttuğu olta. Sinağrit baba cömertten hoşlanır. Ama bu oltaya bir baş vurmağa değer. Bir baş vurdu. Hasisin oltasının iğnesini dümdüz etti. Sinağrit baba iğneden koparıldığı yarım kolyozu çignemeden yuttu. Hasis oltasını hızla topladı.

"Vay anasını be Nikoli," dedi, "iğneyi dümdüz etti."

Nikoli'nin oltasının yemini kuyruğıyla sarmakta olan Sinağrit baba, Nikoli'nin bir kusurunu arıyordu. Onda kusur mu yoktu. Evvela sarhoştur. Sonra ahlaksızdır, kendini düşünürdü ama, cesurdu, cömertti, hiç kışkırtıcı değildi. Fıkara idi. Kibirli idi de. Sinağrit baba kibirli fikarayı severdi ama, Nikoli'nin kibirini beğenmiyordu. İnsan oğlundu o başka bir şey, gurura benzeyen şey, yerinde bir gurur, o da değil, insan oğlunun insanlığından, ta saçının dibinden oltasını tutuşundan beliren, istiyerek olmiyan, ama pek istemiyerek de gelmiyan bir gurur ıstedi. Öyle bir elin oltasını düzleyemez, misinasını kesemez, bedenini firdânsünden alıp gidemezdi.

Beş sandalın beşini de kokladı, beğenmedi. Sinağrit baba, kayasının kenarında durmuş, lacivert alem içinde hafifçe yakamozlanan oltalarla, civalı zokalardan aydınlanan saraymeydanı seyrediyordu. Oltalar gıttide çağalıyordu. Sinağrit ve mercanlar şehrinin göbeğinde şimdi tatlı tatlı sallanan onbeş tane fener vardı. Ötede kovuklardan mercan balıkları çıkıyor, fenerlerden birine hücum ediyor, budalaca yakalanıyorlardı. Gözleri büyümüş bir halde yukarıya çıkarlarken dönüp tekrar aşağıya kadar geliyor, yukarıki dünyayı görmeye bir türlü karar veremiyorlardı. Sinağrit babaya büyüyen gözleriyle "bizi kurtar şu lanetlemeden," der gibi bakıyorlardı. Sinağrit baba düşünüyordu. Gidip o yakamoz yapan ipe bir diş vurdu mu idi, tamamdı. Ama hiçbirini kurtaramıyor, hareketsiz duruyordu. Sinağrit baba onları kurtarmanın bu kadar kolay olduğunu biliyordu ama, bildiği bir şey daha vardı. O da ister su, ister kara, ister hava, ister boşluk, ister hayvan, ister nebat aleminde olsun bir kişinin aklı ile hiçbir şeyin halledilemeyeceğini bilmesidir. Ancak bütün balıklar oltaya tutulan hemcinslerini kurtarmanın tek garantisini koşup o yakamoz yapan ipe koparmak olduğunu aklı ettikleri zaman bu hareketin bir neticesi ve faydalı olabilecekti. Yoksa, gidip Sinağrit baba oltayı kesmiş, biraz sonra Sinağrit baba tutulduğu zaman kim kesecek? Kim akıl edecek yakamozu dişlemeği?...

O sırada büyük büyük ışıklar saçan bir olta aşağıya inmişti. Sinağrit baba ümitle koşturdu. Bu oltayı da kokladı. Hiç tanıdığı birisi değildi. Yemi ağzına aldı zaman bu olta sahibinin tam aradığı adam olduğunu bir an sandı. Bu anda da yakalandı. Kepeçeden sandala düştüğü zaman Sinağrit baba büyük gözleriyle kendisini yakalıyana sevinçle baktı. Sinağrit baba etrafı kırmızı, içi aydınlık siyah gözleriyle bir daha baktı. Birdenbire ürperdi. Hiddetinden ayaklarını yere vuran bir genç kız gibi sandalın döşemesini dövdü. Belki bizim bile bilmediğimiz bir işaret görmüştü kendisini tutan oltanın sahibinde : Bu adam şimdiye kadar hiç imtihan geçirmemişti. Ömrü boyunca cesur, cömert, Sinağrit babanın adının ne korkunç bir iki yüzü köpek olduğunu bizim görmediğimiz bir yerinden anlayırmıştı. Bütün devirler ve seneler boyunca kendisini tutan oltanın sahibi ne cesaretini, ne cömertliğini, ne gururunu bir tecrübeye, bir imtihana tabi tutturmamış, her devirde talihli yaver gitmiş birisi idi. Kimdi, ne idi: Sinağrit baba da bilemezdi. Ama, belki de ölüncüye kadar cömert, cesur, mağrur yaşayacak olan bu adamın şu ana kadar bir defa bile imtihana sokulmadığını anlamıştı. Belki de sonuna kadar bu imtihandan kurtulacaktı. Sinağrit baba böylesine hiç rastlamamıştı. Ölmeden evvel adama bir daha baktı. Namuslu, cesur, cömert olacak olan bu adamın hakikatte korkakların en korkağı, namussuzların en namussuzu olduğunu alından okuyordu. Bu adam, o kadar talihli idi ki daha, iki yüzülüğünü kendi kendisine bile duyacak fırsat düşmemişti. Yoksa Sinağrit baba yakalanır mıydı: Sinağrit baba hırsından tekrar tepindi. Bağırarak ister gibi ağızını açtı. Kapadı.. Sinağrit baba son nefesini, böylece bir insanlık imtihanı geçirmemiş sandalında pişman ve mağlup verdi.

aida
[A Ğ A O Ğ L U]

Hotel & Restaurant & Cafe